

UTENFOR AKADEMIET

Vi har i denne utgaven av *Utenfor Akademiet* gleden av å presentere mennesker hvis liv var noe mer spennende enn den norske nyhetssommeren. Disse anekdotene er mer knyttet opp mot våre helters intellektuelle liv enn sist, og de er gode eksempler på hvordan filosofi relativt direkte kan gi opphav til verdslige morsomheter.

Vi møter blant annet den berømte kranglefanten Nietzsche, filosofen som kanskje er mest kjent for sin sosialdemokratiske idé om *der Übermensch* og for sine dype samtaler med firbeinte stalldyr. Historien om Nietzsche reflekterer filosofi på sitt beste, mener vi. Ellers møter vi, som i siste nummer, en gammel greker: Zenon fra Elea er opphavsmannen til blant annet paradokset om skilpadden og Akilles, og som sist vi stiftet bekjentskap med en greker, er det diskutabelt hvorvidt vi har noe å lære av denne historien. Men en vi uten tvil kan lære noe av, både i dybde og omfang, er Leibniz, som viser seg fra en ny side. Hans arbeidsvilje og -evne er noe vi alle bør la oss inspirere av i semesterets døsig oppstart. Og for å evaluere hans påstand om ungkarlivets logiske fortrefelighet foreslår vi et kurs i logikk dette semesteret.

Vi håper ellers at våre lesere har hatt en innholdsrik sommer, og at noen av deres filosofiske eskapader gjør sitt inntog i en spalte tilsvarende *Utenfor Akademiet* om noen tiår. Godt høstsemester.

Argumentasjon på kanten

Vi møtte A.J. Ayer (1910–1989) i forrige utgave av *Utenfor Akademiet*, hvor han på heroisk vis reddet en supermodell fra en ustabil bokser på et sisetarrangement. Men før sin karriere som knyttnevestaggende ridder produserte han også litt filosofi, og sitt mest kjente verk, *Language, Truth and Logic*, allerede i en alder av 25. Dette ble introduksjonen til logisk positivisme i England, og det bobler over av ungdommelig entusiasme (og overmot): Alle filosofiens problemer løses med (det senere fordømte) verifikasjonsprinsippet i hånd. I sin entusiasme over å kunne peke på meningsløshet (for Ayer vil det si setninger som ikke er mulige å vurdere empirisk) hos tidligere filosofer latterliggjør Ayer idealisten F.H. Bradley for hans tåkeprat. Metoden? Å velge en setning «at random» fra Bradley. Valget falt på «The Absolute enters into, but is itself inca-

Illustrasjon: Ole Fredrik Hvidsten

pable of, evolution and progress». Obskuriteten til tross: Ayer innrømmet senere at han brukte dager på å lete etter en så meningsløs setning. Godt man ikke hadde ikke-fusk-erklæringer på starten av 1900-tallet!

Anekdotisk refusjon

Og nå til det som må kunne kalles en anekdotisk refusjon av en filosofisk teori, en argumentasjonsform vi ser

altfor lite av. Friedrich Wilhelm Nietzsche (1844–1900) er en av filosofihistoriens mest kompromissløse skikkelser. Hans filosofi burde være vitnesbyrd nok, men hans kompromissløshet ble ikke etterlatt ved skrivebordet. Historien sier at hans endelige avvisning av hele Schopenhauers filosofi kom etter å ha hørt dette om den store pessimisten: Hver dag, etter middag, gikk pessimismens yppersteprest til sin stue for å spille ... fløyte. Visstnok med stor fornøyelse. Tanken på at Schopenhauer daglig kunne glede seg uhemmet over en slik triviell aktivitet, ble for mye for Nietzsche, som ga opp pessimismen.

Historien sier at hans endelige avvisning av hele Schopenhauers filosofi kom etter å ha hørt dette om den store pessimisten: Hver dag, etter middag, gikk pessimismens yppersteprest til sin stue for å spille ... fløyte.

Paradoksalt nok skal Nietzsche likevel ha sagt at «et liv uten musikk er en feil». Til Nietzsches forsvar kan vi gjøre oppmerksom på at det dog derfra ikke følger at et liv *med* musikk ikke også er en feil. Vanskelig dette, med liv og lære.

Livets paradoksale enkelhet

Zenon fra Elea (ca. 490–ca. 430 f.Kr.), opphavsmannen til noen av historiens mest diskuterte paradokser, brukte ikke bare sitt vidd til å gi sine etterkommere intellektuell hodepine, men også til mer praktiske formål, som da han en dag tok slaven sin i å stjele. Etter å ha blitt truet med skikkelig rundjuling tryglet slaven om tilgivelse: «Det var skjebnebestemt at jeg skulle stjele», forsøkte han å unnskyldes seg med. «Og det var skjebnebestemt», svarte Zenon, «at jeg skulle kue deg.» Zenon presenterte ikke bare paradokser; han levde med dem også.

Produksjon og kjærlighet – en logisk kontradiksjon

Gottfried Wilhelm Leibniz (1646–1716) er et av tidenes største intellektuelle multitalenter – flere århundrer etter hans død er ennå ikke alle hans verker samlet eller katalogisert – men livet hans vitner om at dette var noe som ikke

kom enkelt eller gratis. En medvirkende årsak til den enorme produksjonen var nok at han hadde så mye på hjertet, og skrev så tvangstankepreget, at han måtte få utviklet et spesielt skrivebord som han kunne benytte når han reiste med hest og vogn. Det var kanskje der, humpende bortover tyske landeveier, at han overbeviste seg selv om at ikke å ha en kone var logisk overlegent å ha en. Vi undrer om det var da det gikk opp for ham at han levde i den beste av alle mulige verdener.

Positiv religion, eller religiøs positivisme?

Auguste Comte (1798–1857) er opphavsmannen til den vitenskapsfilosofiske retningen positivisme, og grunnla også sosiologi som vitenskapelig disiplin. I etterkant av positivismens fall har mange hevdet at positivistene hadde en nærmest religiøs holdning overfor vitenskapen, og dette kan kanskje være et subtilt resultat av retningens opphavsmann. For Comte nøyde seg nemlig ikke med å danne utallige retninger og disipliner – han startet også en religion. I tråd med den positivistiske ånden var det naturligvis ikke snakk om noe overnaturlig eller guddommelig, og han fant det derfor naturlig å bytte ut den sedvanlige treenigheten med en «positivistisk treenighet», bestående av *Grand-Être Suprême* (Det ypperste-værende), *Grand Fétish* (Jorden) og *Grand Milieu* (Skjebnen). Lite mystiske metafysiske størrelser, altså. Målet var å fylle tomrommet Comte mente ville oppstå i menneskers liv når religion måtte vike for vitenskap, og det var selvfølgelig ingen ringere enn Comte selv som tok på seg rollen som «Humanitetens Yppersteprest». For ikke å være dårligere enn de andre store religionene kom Comte også frem til en egen kalender, med tretten måneder oppkalt etter blant annet Homer og Shakespeare – vi ville ikke blitt overrasket om han forestilte seg å få en måned oppkalt etter seg selv heller. Det burde være klart at det ikke manglet på ambisjoner hos den vitenskapsorienterte franskmannen, men han endte livet ved å bli gjort om til *Grand Fétish*.

Denne utgavens bidrag kommer fra Conrad Bakka og Tomas Midttun Tobiassen.